

Un feminisme des de baix, des de l'esquerra i des del cor

En memòria de Dolores Juliano Corregido

Livia Motterle

Universitat de Barcelona

Recentment, una de les primeres antropòlogues feministes, Louise Lamphere, va evidenciar que les feministes han transformat el treball de camp, les metodologies i les escriptures etnogràfiques. Va identificar sis maneres diferents en què les antropòlogues feministes desenvolupen el seu compromís polític: la intervenció personal; l'acompanyament polític; la narració de contrahistòries; la recerca crítica del neoliberalisme; la participació en ONG o en el moviment social com a activistes; i les maneres de fer accessible la seva recerca al públic (Lamphere, 2016).

Si algú encarna de manera exemplar el doble paper d'antropòloga i activista feminista, i desenvolupa el seu compromís en totes les seves facetes, és Dolores Juliano Corregido. Es va formar com a mestra i després va estudiar Pedagogia i Antropologia a la Universidad de Mar del Plata, on es va llicenciar l'any 1975. Després del cop d'estat del 1976, que va desembocar en la dictadura civico-militar de Videla, va haver d'abandonar el seu país. Es va establir a Barcelona, on va fer el seu doctorat amb una tesi titulada *Integración y marginación en la cultura rural catalana. Análisis de endoculturación*. Des del 1977 va ser professora d'Antropologia a la Facultat



Dolores Juliano en una imatge el 2012. AUTOR: PAPAULA. LICÈNCIA CC BY-SA 4.0.

de Geografia i Història de la Universitat de Barcelona, càrrec que va ocupar fins a la seva jubilació l'any 2001.

La seva obra, citada en un nombre incommensurable de tesis de grau, màster i doctorat, és un pilar fonamental per als estudis sobre la feminització de la pobresa, els moviments populars de dones, la migració femenina, les presons de dones i el treball sexual. Una de les grans preocupacions acadèmiques i polítiques de l'antropòloga va ser el fet de comprendre, per tal de denunciar-les, les lògiques moralistes i puritanes que acaben castigant les dones que es neguen a obeir els models patriarcals. Les reflexions que podem trobar a *Excluidas y marginales. Una aproximación antropológica* (2007) o a *La prostitución: el espejo oscuro* (2002) han sigut fonamentals per obrir el

debat sobre temes tan controvertits com la sexualitat, el lesbianisme o la identitat trans. Si avui a Barcelona i en tot el territori espanyol es tracten aquestes temàtiques en els programes de les assignatures universitàries també és gràcies a Dolores Juliano.

Sovint es diu, entre les persones que es dediquen a la disciplina antropològica, que a cada etnografia hi trobem quelcom de biografia. Com la Dolores va afirmar en diverses ocasions, el fet de ser dona i immigrant va ser, sens dubte, determinant perquè pogués mirar d'una manera especial els temes de dones i immigració. El que l'obsessionava en l'àmbit professional era comprendre com es construeix l'estigma, sigui quina sigui l'activitat a què es dediquin les dones migrants. Pel que fa a les treballadores sexuals

migrants, per exemple, no li interessava analitzar com i per què es dediquen a aquesta professió, sinó la seva estigmatització. La Dolores descentrava la mirada a través d'un llenguatge pertinent i alhora comprensible també per al públic no acadèmic: no li importava lluir, sinó transmetre. Provocava sense voler perquè desmuntava certes. Als seus seminaris i a les seves classes convidava a reflexionar sobre qüestions que dividien els feminismes i que als anys vuitanta i noranta amb prou feines s'abordaven, com l'ús del vel entre les dones àrabs o la presència de dones en els cossos policials.

Com a activista incansable, va lluitar pels drets de les companyes més vulnerabilitzades -per qüestions de classe, gènere o raça-, es va submergir en les seves realitats i les seves contradiccions, i va trepitjar els carrers i va acudir allà on es necessitava la seva presència. Per observar, participar, però sobretot per acompanyar. Com a fundadora de LICIT (Líneas de Investigación y Cooperación con las Inmigrantes Trabajadoras Sexuales), va dedicar tota la seva vida a defensar els drets de les treballadores sexuals: «Donar suport a les reivindicacions de les treballadores sexuals és un acte de ciutadania responsable»,¹ va escriure l'abril del 2012 a la seva carta de suport al col·lectiu Prostitutas Indignadas de Barcelona, uns dies després de l'entrada en vigor de la modificació dels articles relatius al treball sexual de l'Ordenança de mesures per fomentar i garantir la convivència a l'espai públic de Barcelona.² A causa del seu posicionament prodrets i de la publicació d'un llibre il·lustrat per a infants titulat *Marita y las mujeres en la calle* (2006), va ser denunciada durament per un grup d'abolicionistes. La seva reacció va ser continuar defensant els drets de les treballadores sexuals amb més força i determinació.

La Dolores continua viva a les aules acadèmiques, tot recordant-nos la importància de l'observació pacient i perllongada sobre el terreny, la necessitat d'una mirada interseccional per tal de comprendre els discursos estigmatitzants i la bellesa d'aprendre constantment i amb entusiasme. Però també continua viva als carrers i a les cel·les. Ens recorda que no hi ha feminisme si no escoltem les necessitats de les dones oprimides. Si no lluitem amb elles. Si no volem comprometre'ns políticament des de baix, des de l'esquerra i des del cor. ■

NOTA

1

Vegeu la pàgina web de *Prostitutas Indignadas*: <http://prostitutasindignadas.wordpress.com>

2

L'Ordenança de mesures per fomentar i garantir la convivència a l'espai públic de Barcelona, que ja prohibia l'oferta, la demanda i la negociació dels serveis sexuals retribuïts al carrer -a més de la seva pràctica-, va endurir les seves mesures a través de la supressió de l'obligació per part de la Guàrdia Urbana d'avisar prèviament els clients i les treballadores de la «possibilitat» per a les prostitutes de commutar la multa participant en cursos de reinserció laboral a l'Agència per l'Abordatge Integral del Treball Sexual (ABITS).

BIBLIOGRAFIA

Juliano, D. (2002). *Prostitución: el espejo oscuro*. Barcelona: Bellaterra.

Juliano, D. (2006). *Marita y las mujeres en las calles*. Barcelona: Bellaterra.

Juliano, D. (2007). *Excluidas y marginales. Una aproximación antropológica*. Madrid: Cátedra.

Lamphere, L. (2016). «Feminist Anthropology Engages Social Movements. Theory, Ethnography and Activism». Dins: Ellen Lewin; Leni M. Silverstein (eds.). *Mapping Feminist Anthropology in the Twenty-First Century*. New Brunswick: Rutgers University Press, p. 41-64.



Dolores Juliano el passat 28 d'octubre de 2022 en la que va ser la seva darrera intervenció acadèmica, en el marc de les jornades *Del subaltern a l'intangible... O com la cultura popular esdevingué patrimoni immaterial, celebrades a la Facultat de Geografia i Història de la Universitat de Barcelona*. FONT: GRUP DE TREBALL CULTURA POPULAR I CONFLICTE (INSTITUT CATALÀ D'ANTROPOLOGIA).